

DESPLEGAMENT DELS PRINCIPALS CONTINGUTS I VALORS VINCULATS A LA NOCIÓ DE QUALITAT TELEVISIVA: EL CAS ESPECÍFIC DE LA “DIVERSITAT”

Eva Pujadas Capdevila

eva.pujadas@upf.edu

RESUM

L'objectiu de l'article que es presenta a continuació és el d'identificar els principals interlocutors i àmbits de definició de la noció de qualitat televisiva. La noció de qualitat aplicada a la televisió permet desplegar una quantitat significativa de matisos en el debat sobre els objectius i les finalitats de la televisió pública. Es posa especial èmfasi en el desenvolupament que ha tingut el valor de la diversitat com a sinònim de la qualitat de la programació televisiva; efectivament, el valor de la diversitat, que genera tant o més consens que el valor de la qualitat televisiva, tendeix a instaurar-se en el debat com a valor indiscutible malgrat que, en el seu desenvolupament, ha estat la perspectiva econòmica, en el seu vessant més neoliberal, la que adopta un paper protagonista.

PARAULES CLAU

Televisió de qualitat, Qualitat de la programació, Qualitat dels programes televisius, Televisió pública, Servei públic, *Habitus* professional i qualitat.

ARTICLE

Introducció

En el context contemporani, en un país amb unes lleis que afecten la televisió certament genèriques i caduques –tant en els seus objectius, les seves especificitats de servei públic, el seu règim de competència i de producció de continguts i mancat a més a més d'una institució de seguiment real amb

capacitat sancionadora exemplar d'abast estatal-, l'arribada del partit socialista al Govern de l'Estat, que sembla decidit a reformar el panorama televisiu, ha destapat una autèntica olla de grills sobre el que hauria de ser, i no és, al voltant de la televisió com a mitjà i de la televisió pública en particular.

El context actual també presenta alguns elements innovadors que redireccionen el debat sobre les finalitats i els estàndards de la televisió pública cap a una sèrie de valors que, tot i formar part d'allò políticament correcte, esdevenen tramposos en la seva aplicació perquè són una nova concessió al mercat i al pensament neoliberal, en detriment del que hauria de ser l'articulació d'un sistema de televisió realment públic compromès, no només amb els drets i les llibertats bàsiques dels ciutadans, sinó també, de manera particular i concreta, amb la realitat social en què s'inscriu. Específicament es tractaran en aquest article alguns desenvolupaments significatius que han tingut el valor de la diversitat com a sinònim de qualitat televisiva.

El debat sobre els objectius i els continguts de la televisió pública, tot i ser un debat recent al nostre país, és un debat recurrent arreu, amb tradicions enrocades significatives on els diversos actors socials amb clars interessos en el sector –polítics de tendències diverses, les empreses televisives, les institucions públiques, el sector publicitari, els grans grups de comunicació, organitzacions de televidents, etc.- formulen les propostes que, tot apel·lant l'interès comú, els resulten beneficioses o favorables particularment o com a grup. En canvi, el discurs que es formula al voltant de la “televisió de qualitat” sembla revestit d'una pàtina de neutralitat científica. És un concepte que genera consens i que legitima els seus autors però que, a l'igual que el concepte de televisió pública o de servei públic, és utilitzat per presentar propostes o concepcions sobre la televisió interessades per part dels diversos actors socials.

L'objectiu d'aquest article és el de presentar alguns elements que, modestament, puguin contribuir a aclarir, situar o contextualitzar algunes de les posicions i dels discursos que es mantenen al voltant de la reforma del sistema de televisió i, en particular, de la qualitat televisiva. Efectivament, no hi ha coneixements, discursos socials o propostes que es construeixin en el buit, sense referents ni models previs i, per tant, tampoc hi ha discursos sobre la qualitat televisiva que siguin neutrals, socials ni científics sinó que comporten inevitablement una quantitat de pressupòsits extraordinàriament significatius sobre la naturalesa del mitjà, les seves funcions en una societat democràtica i els tipus de relació que construeix amb els telespectadors. Així, el que s'exposa a continuació sobre la “televisió de qualitat” pot llegir-se com una invitació hermenèutica per al desvetllament del món, donat per descomptat implícit, en les posicions i argumentacions sostingudes avui en el nostre context sobre el mitjà televisiu i la seva reforma.

Subjectes i objectes de la qualitat televisiva

En aquesta primera part de l'article, i davant la profusió d'interlocutors i àmbits de referència del discurs sobre la qualitat televisiva, s'introdueixen els principals elements que permeten copsar la diversitat de nocions sobre qualitat, que coexisteixen en un determinat context social.

Un primer objectiu és el d'identificar els interlocutors i, en aquesta tasca esdevé tan rellevant identificar els subjectes que tenen un discurs més o menys estructurat al voltant de la qualitat televisiva com aquells que no hi són presents. De la mateixa manera, esdevé important identificar allò de què es parla com d'allò de què no es parla i creuar els dos tipus de dades.

Un dels conceptes que permeten entendre i posar un cert ordre en la profusió de discursos sobre la qualitat televisiva és el concepte d'*habitus*, utilitzat sovint en l'àmbit de la sociologia de les professions per donar compte de determinades tendències o visions del món, fruit d'una socialització professional específica, anomenada de tercer grau (essent les de primer i segon grau la familiar i l'escolar respectivament).

Bourdieu reelabora el concepte d'*habitus* i especifica que unes condicions d'existència homogènies imposen uns condicionaments homogenis i produeixen uns sistemes de disposicions homogènies, apropiats per engendrar unes pràctiques semblants, i que tenen un conjunt de propietats comunes, propietats objectivades, de vegades garantides jurídicament (com la possessió de béns, de poders, de títols), o incorporades, com els *habitus* de classe (i, en particular, els sistemes d'esquemes classificadors).

“En designar a aquestes classes (classes d'agents o, el que segons aquest punt de vista és el mateix, classes de condicions d'existència) per un nom de professió, no es fa una altra cosa que manifestar que la posició en les relacions de producció imposa les pràctiques, especialment per mitjà dels mecanismes que regeixen l'accés a les diferents posicions i que produeixen o seleccionen una classe determinada d'*habitus*”. (1)

L'*habitus* professional és el que més pes té en la conformació de les matrius que estructuren l'adquisició de coneixements i l'exercici de determinades pràctiques, sense caure en un ingenu determinisme professional. La noció d'*habitus* professional explica la coincidència de les diferents nocions de “televisió de qualitat” als diferents països europeus, als EUA, al Japó o al Canadà en funció de la professió exercida. Dit d'una altra manera, el contingut de la “televisió de qualitat” dels programadors de diferents països és molt més semblant entre ells que el criteri dels programadors, els guionistes i els espectadors d'un mateix país. És a dir, les diferències en les nocions de “televisió de qualitat” no s'expliquen per

l'origen geogràfic sinó per l'àmbit professional dels qui les formulen. La noció d'*habitus* professional permet donar compte dels mecanismes de producció i reproducció a través dels diferents àmbits geogràfics, en funció de les posicions ocupades objectivament en el mercat televisiu i els interessos i les particularitats subjectius de cada individu.

Així, a grans trets, és possible identificar les nocions de qualitat televisiva següents, en funció dels *habitus* professionals:

- Els polítics tendeixen a definir la televisió de qualitat en termes d'aquella producció que contribueix d'alguna manera a la construcció nacional, lingüística o comunitària de referència, o, en els casos més comuns, es vincula el contingut de la qualitat televisiva a alguna referència al territori.
- Els programadors i directius de les cadenes de televisió identifiquen la televisió de qualitat prioritàriament en termes de rendibilitat, d'èxit d'audiència o d'impacte. Aquest fet, tot i poder considerar-se lògic per part dels professionals directius de les televisions privades, és significatiu en boca dels directius de les televisions de servei públic.
- Els professionals que treballen en l'elaboració dels programes remetent a unes nocions de qualitat televisiva en funció de la seva especialitat. Així, els professionals més tècnics, com és el cas particular dels realitzadors, directors i alguns productors, apelen a una concepció més tècnica de la qualitat, en termes de característiques formals del llenguatge televisiu, com el muntatge, els plans, la il·luminació, la música, etc.; en canvi, els guionistes, analistes i teòrics del llenguatge televisiu interpreten la qualitat en termes de l'estructura del programa, la construcció dels personatges, les trames, etc.
- L'audiència, a partir dels comparativament escassos estudis duts a terme sobre la seva concepció de qualitat, distingeix la qualitat de l'apreciació dels programes i aplica uns criteris més estrictes a la valoració de la qualitat. És a dir, distingeix perfectament entre allò que li agrada i allò que considera qualitat, fet que no acostumen a distingir, en el discurs, els programadors de les cadenes. D'altra banda, l'audiència vincula la qualitat a la seriositat del programa (és a dir, als gèneres informatius), de manera que, a grans trets, considera la qualitat com una variable dependent del gènere.

Pel que fa l'objecte del discurs sobre la "televisió de qualitat", l'anàlisi realitzat permet identificar quatre grans àrees temàtiques de referència: el sistema televisiu, la programació en termes globals, les cadenes de televisió i els programes televisius. En el discurs públic, malgrat tot, les tres primeres àrees passen

pràcticament desapercebudes i gran part del discurs se centra en la qualitat dels programes televisius o en la seva negociació sota el concepte de la teleescombraria.

El predomini del discurs sobre la qualitat dels programes televisius és, en part, lògic, donat que els programes són la part més visible de l'activitat televisiva i la que per raons d'immediatesa és més fàcilment abordable, però en boca de polítics i dels òrgans i institucions que tenen un poder de decisió i de definició d'estàndards televisius esdevé una pantomima que emmascara la presa de decisions en l'àmbit que els és més propi.

Malgrat l'encreuament de referències –i d'interferències- dels diversos professionals que intervenen, d'una manera o altra, en el mitjà i dels discursos que deleguen la realització de la qualitat en altres àmbits, és possible identificar un contingut substantiu de la qualitat en cadascun d'ells.

1. Qualitat del sistema televisiu

Per sistema televisiu, cal interpretar el conjunt de la regulació, tradicions i cultura política, cadenes existents, grups empresarials, sector publicitari, estructura de públics, etc. que defineix un determinat paisatge televisiu. En aquest sentit, es parla de la qualitat del sistema televisiu sovint sense definir cap contingut específic sinó que s'identifiquen els actors i/o les institucions responsables de la seva realització.

En aquests discursos es fa referència a la qualitat d'un sistema de televisió com el resultat de determinades condicions estructurals; principalment es parla de condicions legislatives i financeres (externes a les cadenes) i de condicions de producció (internes a les cadenes). La qualitat apareix gairebé com el resultat natural de l'aplicació de determinades polítiques i empara tant posicions neoliberals –com el cas significatiu del gabinet conservador de M. Thatcher i l'informe de reforma televisiva titulat *Competition, Choice and Quality*, on la qualitat “emanaria” de manera natural un cop garantit un sistema de competitivitat màxima entre les cadenes-, com posicions més properes a la filosofia de l'Estat de Benestar, que defensen l'establiment d'unes condicions estructurals mínimes de les quals també en sorgiria la qualitat: índexs qualitatius d'audiència, sistemes de quotes, subvencions a la producció pròpia, foment de la producció independent, etc.

En aquest àmbit són freqüents nocions de qualitat en clau de política interna on la qualitat s'equipara a programació nacional, programació del territori o programació que contribueix a la conformació i a l'estructuració de les comunitats internes al territori o que reforça el seu sistema polític. Novament, es

presenten en aquest àmbit i per un determinat context nocions de qualitat televisiva que s'oposen en funció d'allò que els autors considerin que és nacional o intern al territori.

Existeixen també en l'àmbit de la qualitat del sistema televisiu referències a la qualitat en termes econòmics. Segons aquest punt de vista, la qualitat es defineix com a sinònim de rendibilitat, competitivitat o generació de riquesa. Altres discursos la defineixen en funció de l'acompliment de determinades funcions culturals amb referències a l'educació, l'aprenentatge o la formació.

2. Qualitat de la programació

El segon àmbit de referència de la qualitat televisiva és la "qualitat de la programació" on es poden ubicar els discursos que fan referència a la qualitat del conjunt de la programació televisiva existent dins un determinat sistema. En aquest àmbit són presents també les referències a la qualitat en termes polítics (programació que intervé en la construcció de la identitat nacional o l'enriquiment del teixit social), i apareix, de manera cada vegada més freqüent, la referència a la diversitat com un element de valoració de la qualitat de la programació.

Com a valor, la diversitat esdevé indiscutible, genera consens arreu i és un dels valors políticament correctes quan es parla de la televisió de qualitat. Dit això cal remarcar que el valor de la diversitat no és un valor que indiqui continguts substantius ni polítiques de producció o de programació concretes més enllà d'obrir les portes a la major varietat possible. La diversitat, com el pluralisme en l'àmbit ètic, no resol el problema de la identificació de la "qualitat". En aquest sentit, el valor de la diversitat té àmplies possibilitats d'instaurar-se en el debat com a contingut de la "televisió de qualitat". De fet, són nombrosos els autors que els equiparen, donat que és un valor que necessàriament genera consens i que no imposa límits.

L'opció per la diversitat apareix de vegades expressada amb poc convenciment i detall sobre el seu contingut substantiu i més com un remei davant la manca de consens sobre les finalitats últimes de l'acció de la televisió. En aquest sentit, la demanda de diversitat equivaldria, a la pràctica, a la noció del relativisme ètic, en la qual qualsevol contingut és defensable en nom de la diversitat de gustos, de públic, etc. Així, Mulgan, per exemple, afegeix al seu llistat sobre la qualitat, la idea que la "diversitat és un valor àmpliament acceptat per la impossibilitat d'establir un centre, un nucli dur de valors o un grup amb capacitat d'imposar els seus valors i la seva cosmovisió. A un nivell més filosòfic, també es defensa la diversitat com un valor essencial en un món descentralitzat de veritats múltiples (o més aviat, de ficcions múltiples) on les forces centrípetes cap a perspectives comuns han de ser evitades a qualsevol preu". (2)

Ara bé, definir la diversitat o respecte què es defineix la diversitat no és en cap cas un exercici neutral. Diversitat de què? Diversitat de partits polítics que intervenen en la definició de la regulació i la gestió televisiva? Diversitat de continguts? Diversitat de públics? D'opinions? I més enllà, però de manera fonamental i ineludible, diversitat fins a on? Es poden posar límits a aquesta diversitat? En funció de què? Qui posa aquests límits?

2.1. Àmbits de referència de la qualitat de la programació

De vegades s'especifiquen els diversos àmbits on s'aplica aquesta diversitat de la programació: la diversitat del sistema, per exemple, per referir-se a l'existència de cadenes públiques i de cadenes privades, o per referir-se a la coexistència de televisions regides pel sistema majoritari i altres regides pel sistema pluralista, o en al·lusió a l'existència de cadenes de televisió amb objectius diversos o adreçats a sectors diversos de la població.

El discurs sobre la "diversitat televisiva" com a mesura de la "qualitat de la programació" està dominat per tres grans àrees de referència:

1. La diversitat interpretada des del mercat com una mesura de la qualitat de la programació televisiva.
2. La diversitat mesurada a través de l'audiència, com a mesura de la qualitat de la programació televisiva
3. La diversitat com un criteri intern, és a dir, a través de la referència als programes, com una mesura de la qualitat de la programació televisiva.

Cadascuna d'aquestes àrees comporta pressupòsits diferents i nocions implícites sobre la funció global del mitjà i les perspectives per al seu estudi. Cal assenyalar que els estudis sobre la diversitat del sector televisiu fets des de la perspectiva econòmica, amb un enfocament similar al dels estudis fets en altres sectors de béns i serveis, analitzen la capacitat del mercat i les repercussions que té en el consum l'entrada de nous competidors. Des d'aquest discurs es concep la qualitat com un òptim econòmic.

Aquest enfocament respon a l'interès específic d'una sèrie d'actors, com el sector empresarial i polític, que poden tenir interès a conèixer aspectes com els hàbits del públic espectador i la seva demanda de diversitat per franges horàries, per tipus de programes, el grau de rendibilitat que tindria la introducció de nous canals televisius, la previsió de creixement o reducció del mercat publicitari en funció del nombre d'emissors, l'efecte de la recessió en la inversió en producció, etc. Molts estudis d'aquest tipus s'han fet en termes de la qualitat del sistema global, entesa així la qualitat des de l'eficiència econòmica.

La diversitat mesurada en termes d'audiència o de diversitat social com a mesura de la programació televisiva, fa referència a una valoració de la diversitat en termes dels grups i/o col·lectius socials i a com són presents i representats en la programació, a la relació entre la diversitat de continguts i la diversitat de temes socials. Es tracta d'una valoració de la diversitat centrada en la relació entre el públic, els temes i els continguts televisius.

2.2. Controvèrsies al voltant del valor de la diversitat

A continuació, es resumeixen un parell d'apunts sobre els estudis duts a terme sobre la qualitat de la programació televisiva, que desenvolupen el concepte de diversitat com a sinònim d'aquesta qualitat i que evidencien els riscos que corre la imposició d'un valor com la diversitat, si la interpretació d'aquesta es deixa en mans dels estudis econòmics.

En primer lloc, el pressupòsit de fons de la vinculació de la qualitat de la programació en les recerques sobre la diversitat des del punt de vista del mercat, és que un increment del nombre de cadenes repercuteix en un increment del nombre de programes diferents, fet que, alhora, repercuteix en un increment de la llibertat d'elecció per part dels espectadors.

El concepte de diversitat de la programació es reelabora al llarg de les recerques i aviat es desmenteix la idea que a major quantitat de cadenes s'incrementa la diversitat oferta als espectadors. Efectivament, l'estudi de Noll, Peck i McGowan, que defineix la diversitat a través de la quantitat d'opcions, la diversitat del tipus de programes i el to del programa, mostra que l'entrada d'una nova cadena de televisió no garanteix de manera automàtica una major diversitat de la programació, a causa de la tendència per part del sector publicitari de recolzar les cadenes que apliquen una política de programació consistent en la reposició de programes d'èxit, en comptes d'experimentar amb nous formats de programes. (3)

Els estudis posteriors, recollits per Litman (4) identifiquen el sector publicitari com el principal responsable de l'homogeneïtzació dels continguts de les granelles de les cadenes. (5) Des d'aleshores, la diversitat es considera funcionalment relacionada amb l'estructura del mercat, especialment amb l'existència i el grau de competència i els factors tecnològics que afecten la quantitat de canals disponibles i el mètode de finançament.

Un altre exemple d'estudis sobre la diversitat del sistema que es relaciona explícitament amb la qualitat de la programació, és l'estudi que descobreix els "cicles de la programació", on les cadenes copien al llarg dels anys els formats d'èxit fins l'enèsim grau. Aquests cicles segueixen períodes identificables com

innovació de programes, imitació i finalment saturació. Aquesta programació estereotipada és l'enemic natural de l'experimentació i la innovació i per tant de la diversitat (6) i de la qualitat televisiva.

Un segon apunt fa referència a l'establiment de límits a la diversitat que, fins i tot des dels corrents més neoliberalers que propugnen una total liberalització del mercat televisiu i la privatització dels ens públics de televisió, es planteja l'existència necessària de límits a la diversitat. Es tracta d'una interpretació econòmica de la diversitat que l'equipara a l'eficiència del mercat i mostra una tendència a confondre els objectius socials i polítics de la televisió amb els objectius empresarials de les institucions televisives.

Per finalitzar amb la qüestió dels límits a la diversitat de la programació, interpretada aquesta no des d'una perspectiva econòmica sinó ètica, cal incorporar al debat les reflexions realitzades per autors com Bettetini i Fumagalli, Sartori o Finkelkraut, que es revoltent contra la demagògia portada a l'extrem del valor de la diversitat i de la necessitat de posar-ne límits per a que altres valors, considerats encara més bàsics, no es desvirtuïn.

Cal afegir a més, que el discurs sobre la diversitat s'imposa sovint en boca d'interlocutors de tendències diverses i contràries com una proclamació substantiva de la qualitat televisiva quan es tracta sovint d'un simple eslògan publicitari. En aquest sentit, no es pot considerar una simple i ingènua "coincidència" la introducció de noves formes de distribució del senyal televisiu, com el cable i el satèl·lit, que tenen l'efecte inevitable d'un fraccionament de l'audiència amb el ressorgiment de la "diversitat" com a valor al voltant del qual tothom hi està d'acord. Així, cal interrogar-se sobre la coincidència en la denúncia de les valoracions normatives de la qualitat titlades de "paternalisme insuportable" des d'actituds neoliberalers com la de R. Murdoch, com des de corrents aparentment més progressistes d'obertura cap a representació de la diversitat social.

3. Qualitat de les cadenes de televisió

El discurs sobre la "qualitat de les cadenes de televisió" distingeix dos grans tipus de valoracions sobre la qualitat. Per una banda, hi ha una sèrie de discursos que defineixen la qualitat de les cadenes televisives que utilitzen barems d'avaluació externs a la pròpia cadena i restringeixen l'acompliment de la qualitat, en funció de l'acompliment del seu mandat o de la seva missió estatutària, o en funció de la contribució que fa la cadena a la qualitat global de la programació, mesurada en termes de diversitat. En aquest darrer cas, és interessant l'anàlisi de tota una sèrie d'estudis i mesures d'avaluació de la contribució que fa cadascuna de les cadenes que operen en un determinat territori a la diversitat global de la programació.

Altres discursos defineixen la qualitat de les cadenes de televisió en funció de la seva capacitat de definir una línia editorial pròpia o una identitat diferenciada de la resta de cadenes. Aquests criteris fan referència a la consciència de la presència del públic espectador com un element que atorga qualitat a les cadenes, que involucra, alhora, la paciència en la programació de nous programes per a que el públic s'hi acostumi, el respecte a la confiança que el públic diposita en la cadena o la no linealitat de la programació. Un altre criteri que apareix sovint, i de manera recurrent en contextos d'abast més global (com la política audiovisual europea en relació als programes nord-americans), és l'equilibri entre la programació pròpia i la programació aliena i que ha derivat sovint en l'establiment de quotes de programació com un element de garantia de qualitat televisiva.

Per una altra banda, hi ha una sèrie de discursos que utilitzen criteris de valoració interns a la cadena per definir la qualitat de la televisió. En aquests casos, s'esmenta el grau de llibertat existent a l'interior de les cadenes de televisió o la professionalitat dels seus treballadors.

4. Qualitat dels programes televisius

Finalment, la qualitat televisiva fa referència a la "qualitat dels programes televisius", que és l'àmbit més concret de referència i en el qual es desenvolupen barems i indicadors de qualitat més específics. A grans trets, per parlar de la qualitat dels programes televisius s'elaboren dos grans tipus de discurs.

D'una banda, es poden identificar una sèrie de discursos que utilitzen elements de valoració externs als programes. És el cas de l'avaluació dels programes a partir de l'atribució de determinades funcions, normalment segons el gènere, i de l'acompliment d'aquestes funcions. El cas més clar és el dels programes informatius, on la qualitat és una mesura del grau en el que el programa dóna informació i es despleguen tota una sèrie de mesures de l'objectivitat, la imparcialitat o la informativitat.

En altres casos es fan valoracions dels programes a partir d'una sèrie de disciplines externes com l'economia, per exemple, que donen lloc a avaluacions de la qualitat dels programes en termes de rendibilitat, de competitivitat o d'èxit empresarial. Altres avaluacions externes de la qualitat dels programes es fan des de l'ètica, que dóna lloc a avaluacions de la qualitat dels programes en termes de l'aproximació que fan a l'espectador i es valora l'estímul que suposa per a la reflexió, el respecte, el tipus de consum, etc. o l'extàtica, que defineix la qualitat dels programes televisius en funció de l'acte de recepció i de l'experiència que provoquen aquests programes en l'espectador.

D'altra banda, hi ha uns discursos sobre la qualitat dels programes televisius que defineixen la qualitat a partir d'elements interns al propi mitjà i que, explícitament o implícitament, reivindiquen l'establiment de criteris d'avaluació interns al mitjà televisiu que rebutgen per tant, l'avaluació dels productes televisius en funció de criteris generats en altres disciplines com la literatura, la pintura o fins i tot el cinema. En aquest sentit, es reivindica el fet que la televisió ha de crear i defensar els seus propis barems d'avaluació donat que la televisió mai podrà satisfer barems d'avaluació literaris o cinematogràfics perquè no és la seva naturalesa com a mitjà ni opera en el mateix context.

En aquesta reivindicació de criteris d'avaluació propis al mitjà televisiu és possible identificar una sèrie de discursos que defineixen la qualitat en funció del contingut (sigui a partir del tractament de determinats temes, dels tipus de contingut o dels tipus d'aproximació al contingut); altres que defineixen la qualitat dels programes a partir de la "forma", sigui en termes de la seva "escriptura" (amb referències a la seva construcció interna, als personatges, a la relació entre les trames, etc.), sigui en termes de les seves "qualitats tècniques" (amb referències a la il·luminació, els plans, el muntatge, etc.). Altres discursos defineixen la qualitat dels programes en funció de la interrelació entre forma i contingut.

En l'avaluació dels programes de televisió en funció de criteris generats en el propi mitjà són recurrents les referències al gènere televisiu. En aquest sentit, no es parla dels mateixos criteris d'avaluació de la qualitat quan es tracta d'un noticiari que quan es parla d'una sèrie o d'un concurs. Malgrat que, teòricament i tal com reconeixen diversos autors, els diversos conceptes generats en l'anàlisi sobre la qualitat es poden aplicar als diversos gèneres televisius (informatius i d'entreteniment o espectacle), s'atribueixen funcions diferents als programes televisius segons el gènere i la seva qualitat passa a dependre de l'acompliment d'aquestes funcions. Així per exemple, s'atribueixen als gèneres informatius funcions polítiques i es mesura la qualitat en funció del grau d'informativitat o d'objectivitat respecte a la realitat, i als gèneres d'entreteniment, especialment la ficció televisiva, se'ls atribueixen funcions rituals i de gaudi que remeten a avaluacions de la qualitat des de la perspectiva estètica que, alhora, permet desenvolupar mesures de qualitat a través de l'anàlisi d'elements interns com la seva estructura, el contingut, la forma o la interrelació entre forma i contingut. La consideració d'uns o altres gèneres remet a uns mètodes d'anàlisi diferenciats i, per tant, a unes construccions discursives diferenciades sobre la qualitat.

Televisió de qualitat i metodologia d'anàlisi

Des del punt de vista teòric, el discurs sobre la “qualitat televisiva” és un discurs extraordinàriament dependent dels mètodes d’aproximació i de les perspectives utilitzades per a la seva definició. Així, és possible distingir quatre grans dimensions històriques del concepte “televisió de qualitat” que responen a quatre grans objectes d’estudi vinculats a la televisió:

- Una concepció de la qualitat en termes normatius. Aquesta concepció correspon a grans trets a una primera etapa d’estudis sobre la televisió, tot i que encara avui se’n poden trobar alguns referents. Des d’aquesta perspectiva, l’anàlisi del mode de producció de la televisió, específicament la producció en sèrie i l’estandardització dels programes, ha portat al descrèdit generalitzat del mitjà i a la negació de qualsevol possibilitat de generació de productes de qualitat. El debat recurrent en l’àmbit de la Cultura entre “apocalíptics i integrats” es reproduïx en el cas de la televisió i és el mode de producció (que comporta la dissolució del concepte d’autoria i d’unicitat de l’obra creativa), i no cap altre factor el que s’utilitza per negar la qualitat a la televisió.
- Una concepció funcionalista de la qualitat televisiva. En aquests casos s’analitza la relació entre el mitjà televisiu o els programes i l’acompliment d’uns determinats objectius socials i/o econòmics (interès públic o eficiència). La qualitat aleshores esdevé fruit del grau d’acompliment dels objectius (discursos del tipus, “és qualitat si compleix la funció informativa, o uns determinats índexs d’audiència, etc.”).
- Una concepció estètica de la qualitat, basada en l’anàlisi del llenguatge televisiu utilitzats en els programes, en termes d’estructura, de la tensió entre innovació/repetició, etc.
- Una concepció extàtica de la qualitat que utilitza els mètodes etnogràfics i d’anàlisi de la recepció per validar la consecució o no de la qualitat dels programes televisius. Es tracta en aquest darrer cas de nocions de qualitat subjectivades on el colpiment de l’espectador es una mesura de la qualitat (el fet d’aprendre alguna cosa nova, fruit d’experiències diferents, emocionar-se davant algun contingut o tractament, etc.).

Quadern de bitàcola

Tot i que la recerca duta a terme sobre els continguts de la televisió de qualitat permet identificar continguts substantius de cadascun dels àmbits de referència (qualitat del sistema televisiu, qualitat de la programació, qualitat de les cadenes i qualitat dels programes televisius), l’intent de regulació o de

reforma de l'audiovisual resulta, al nostre parer, ingènua si planteja el treball, la definició d'estàndards o polítiques específiques per a l'establiment d'una televisió de qualitat com si es tractés de nivells independents i estancs. És en aquest sentit que es parla de la "televisió de qualitat" com un "projecte" en el qual estan implicats un ampli ventall d'agents i d'àmbits.

En la pràctica, implica que la delegació mútua de responsabilitats en la realització d'una "televisió de qualitat" entre uns professionals (des dels polítics, els gestors de les cadenes, els programadors i els professionals implicats) i unes institucions (el Parlament i els òrgans de control i/o autoritats de l'audiovisual), eludeix flagrantment l'exercici de la responsabilitat en el propi àmbit. Però implica també que difícilment la millor voluntat de fer efectiva una "televisió de qualitat", per part dels diferents professionals i institucions involucrades en cadascun dels àmbits de responsabilitat, pot assolir uns resultats visibles i permanents sense la participació de la resta de sectors involucrats.

NOTES

(1) BOURDIEU, P. *La Distinción: criterio y bases sociales del gusto*. 1ª edició. Madrid: Taurus, 1998. p.100
ISBN 84-306-0338-7.

(2) MULGAN, G. "Television's holy grail: seven types of quality". A: *The Question of quality: the broadcasting debate*. Londres: BFI Publishing, 1990.
ISBN 0-85170-256-2

(3) NOLL, R.G.; PECK, M.J.; MCGOWAN, J.J. *Economic aspects of television regulation*. Washington D.C.: Brookings.

(4) LITMAN, B.R. "Economic aspects of program quality: the case for diversity". *Studies of broadcasting* (1992), núm. 28.

(5) BAGDIKIAN, B. "The US media: supermarket or assembly line?". *Journal of Communication*, (Estiu, 1985), p. 97-109.

(6) Veure DOMINICK, J.R.; PEARCE, M.C. "Trends in network prime-time programming 1953-74". *Journal of Communication* (Hivern), p.70-80. Un estudi posterior de Litman assenyala que en època de major

competència entre les cadenes, els programes experimenten una major experimentació que en els períodes més estables, i incrementa la diversitat horitzontal (LITMAN, B.R. "The Television networks: competition, and program diversity". *Journal of Broadcasting* (Tardor, 1979), pp. 393-409).

Litman recull estudis similars duts a terme en altres mitjans com el cinema, on es troba una correlació positiva entre la concentració del mercat i la concentració de gèneres cinematogràfics, confirmant la hipòtesi de l'impacte dels factors econòmics en el contingut dels programes. En el cas de la indústria discogràfica es comprova que el grau de diversitat de les formes musicals està inversament relacionat amb el grau de concentració del mercat i en el cas de la diversitat en el mercat videogràfic es confirma que com més concentrada és la indústria més convencionals són els productes mentre, que una major competència entre les indústries és més permeable als continguts provinents de fonts independents.

Eva Pujadas Capdevila és llicenciada en Ciències de la Informació (Universitat Autònoma de Barcelona, 1991) i en Ciències Polítiques i Sociologia (Universitat Autònoma de Barcelona, 1993), i doctora en Comunicació Audiovisual (Universitat Pompeu Fabra, 2001). En l'actualitat treballa com a professora dels estudis de Comunicació Audiovisual de la Universitat Pompeu Fabra i dels programes de doctorat que s'imparteixen al Departament de Periodisme i de Comunicació Audiovisual. Les seves línies de treball més recents inclouen, per una banda, el desenvolupament d'indicadors sobre la qualitat a la televisió i, per altra, la conformació de patrons d'identitat i de cultura a l'anomenada societat de la informació. Algunes de les seves darreres publicacions sobre aquest tema són: *La televisió de qualitat contra les cordes: dissecció del concepte i comparació interdisciplinària* (Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, 2004), *Televisió de qualitat i pragmatisme* (*Quaderns del CAC*, núm. 13, Barcelona, 2002), i *Premisas y ámbitos de definición de la calidad en televisión* (Madrid: GECA, 2002).